

اقتصاد دانش محور و روش‌های ارزیابی آن

هانصراله سلطانی - مدیریت امور استان

تعریف اقتصاد دانش محور

اقتصاد دانش محور، اقتصادی است که در آن تولید و به کار گیری دانش در خلق ثروت مهمترین و غالب‌ترین نقش را بر عهده دارد. این اقتصاد تنها به جلو راندن مرزهای دانش نمی پردازد، بلکه استفاده اثر بخش‌تر از تمامی انواع دانش در تمامی فعالیت‌های اقتصادی را نیز در نظر دارد». اکنون، بسیاری از مردم اقتصاد دانش را با صنایع تکنولوژی بالایی همچون مخابرات به یاد می آورند. «ایده اقتصاد دانش محور تنها توصیفی از صنایع با تکنولوژی بالا نیست. این نوع اقتصاد مجموعه ای از منابع جدید مزیت‌های رقابتی را توصیف می کند که در تمامی بخش‌ها و شرکت‌ها کشاورزی و خرده فروشی تا صنایع نرم افزار و بیوتکنولوژی قابلیت بکارگیری دارند». در این اقتصاد موفقیت اقتصادی به طور فزاینده ای بر پایه به کارگیری اثر بخش دارایی‌های نامشهودی همانند دانش مهارت‌ها و پتانسیل‌های نوآوری به عنوان منبع کلیدی مزیت رقابتی است.

روش‌های ارزیابی اقتصاد دانش محور

شاخص‌های اندازه‌گیری یا به عبارتی روش‌های ارزیابی اقتصاد دانش محور کدامند؟ در پاسخ به این سوال باید گفت که روش‌های اندازه گیری اقتصاد دانش محور متعدد است، ولی حداقل سه روش متداول برای این منظور وجود دارد که روش اپک (APEC) روش OECD) و روش بانک جهانی (KAM) است که بیشتر به روش بانک جهانی متمرکز می‌شویم زیرا جامع‌ترین روش است که علاوه بر شامل شدن تمامی متغیرها، امکان مقایسه و رتبه‌بندی ۱۴۰ کشور را نیز فراهم می‌کند.

چند متغیر مهم را در هریک از این بخش‌ها یادآور می‌شویم. برای مثال در پایه نظام نهادی و انگیزشی اقتصاد؛ وضعیت نظام بانکی، حقوق مالکیت، موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای بر سر راه تجارت بین‌المللی، شاخص توسعه انسانی، میانگین رشد GDP سالانه (درصد) و مقررات، از متغیرهایی است که موردتوجه و ارزیابی قرار می‌گیرد. در پایه آموزش و منابع انسانی، نرخ باسوادی بزرگسالان و نرخ ثبت‌نام در مقاطع متوسطه و پایین‌تر تعیین‌کننده است.

متغیرهایی مثل تحقیق و توسعه یا به عبارتی حجم D&R در کشور، صادرات صنعتی و صادرات با تکنولوژی بالا به‌عنوان درصدی از GDP، تعداد مقالات علمی و فنی چاپ شده در مجلات و تعداد دانشمندان کشور نیز متغیرهایی است که در نظام نوآوری و ابداع مطرح است. در نظام زیرساخت اطلاعاتی هم متغیرهایی مثل ضریب نفوذ تلفن ثابت و همراه به ازای هر یک‌هزار نفر، کاربران اینترنتی و تعداد رایانه‌های مورد استفاده در کاربردهای مختلف، به‌عنوان شاخص‌های کلیدی در اقتصاد کشورها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در مجموع برای محاسبه اقتصاد دانش محور ۸۳ متغیر که برخی کمی و برخی کیفی هستند وجود دارد که این متغیرها ابتدا برای ۱۴۰ کشوری که اشاره شد، محاسبه و استاندارد (Normalize) می‌شوند و بعد براساس نتایج محاسبات رتبه‌بندی انجام و درنهایت رتبه هر کشور در زمینه اقتصاد دانش محور مشخص می‌شود.

به طور کلی باید به سمت اقتصاد دانش محور حرکت کرد چرا که حرکت به سمت اقتصاد دانش محور فرصت‌های جدیدی برای اقتصاد کشور به وجود خواهد آورد. مهم‌ترین فرصتی که اقتصاد دانش محور برای یک کشور ایجاد می‌کند، این است که امکان استفاده از موجودی دانش بین‌المللی را فراهم می‌کند و این به‌معنای افزایش کارایی و بهره‌وری و تخصیص بهینه منابع است، چون همان‌طور که می‌دانید در اقتصاد، مهم‌ترین اصل، تخصیص بهینه منابع است.

در اقتصاد، باید به سه پرسش پاسخ دهیم: چه چیزی را، چگونه و برای چه کسی باید تولید کنیم؟ وقتی یک کشور دارای اقتصاد دانش محور قوی است، به معنای آن است که می‌تواند از موجودی دانش دنیا به‌خوبی استفاده کند و به این ترتیب از منابع خود نیز به بهترین شکل ممکن استفاده کرده است. این مهم‌ترین فرصتی است که می‌تواند برای ما به‌وجود آید، ضمن اینکه کشور ما از نظر آموزش، تحصیلات و نیز ضریب هوشی در سطوح برتر جهان قرار دارد و اگر محیط فراهم شود، امکان اینکه از یک سو بتوانیم به موجودی دانش دنیا بیفزاییم و از سوی دیگر، از موجودی دانش دنیا به شکل بهتری استفاده کنیم، فراهم خواهد شد به‌شرطی که سایر زیرساخت‌های اقتصاد دانش‌محور که عبارت از نظام انگیزشی، نظام ابداع و نوآوری و نظام فناوری اطلاعات و ارتباطات است، نیز مورد توجه قرار گیرد.